

Wprowadzenie

Klasyczne rozumienie popytu i podaży, czyli sił typowych dla gospodarki wolnorynkowej, dzisiaj coraz bardziej utożsamiane jest z potrzebą poszukiwania stabilności i bezpieczeństwa finansowego. To dość praktyczne spojrzenie, zważywszy na fakt, że rozprzestrzeniana przez długie lata ideologia neoliberalna w ramach ekonomii neoklasycznej wyznaczała kierunki przemian społeczno-gospodarczych. Finalnie doprowadziła do powstania wielu kryzysów oraz finansjalizacji gospodarki, w której rynek finansowy stał się w wielu państwach nie tylko głównym kreatorem PKB, przez co silnie związał instytucjonalną sferę państwa, lecz także poprzez wzrost znaczenia wytworzył ryzyko systemowe o niezwykle silnym charakterze oddziaływania. W erze unifikacji, globalizacji i praktycznie nieograniczonych możliwości transferu kapitałów zrodziło się zupełnie nowe zjawisko: zintegrowany, ogólnosiwiatowy rynek kapitałowy. Z jednej strony jest to miejsce, w którym spotykają się praktycznie wszystkie źródła szeroko rozumianej wolności gospodarczej. Z drugiej zaś – to również obszar zupełnie nowych mechanizmów, relacji, zależności i zagrożeń. Rola pojedynczej gospodarki w takim systemie powiązań jeszcze nigdy nie miała tak ograniczonego wymiaru. Zarówno transfer ryzyk, jak i sama ich diagnoza nigdy nie były tak niedookreślone jak obecnie. To całkowicie zmienia warunki inwestowania, a ryzyko stało się nieodłączną jego częścią, w wielu miejscach blokując możliwości rozproszenia.

W związku z tym dotychczasowe generowanie modeli teoretycznych, a potem próba ich inkorporowania do szybko zmieniającej się rzeczywistości, jest daleko niewystarczające. Doskonale widoczne jest to na przykładzie wciąż udoskonalanych struktur nadzoru finansowego, który w poszczególnych latach jest albo nadmiernie poddawany regulacjom, albo pozbawiony mechanizmów kontrolno-nadzorczych. Dlatego pojawia się konieczność spojrzenia na te zjawiska z innej perspektywy. Perspektywy nie tej widzianej oczami jedynie naukowców i teoretyków, ale również, a może w szczególności, tej rzeczywistej, praktycznej, realnej – takiej, jaka występuje fizycznie.

Kryzysy gospodarcze były, są i będą. Jednakże podstawowym problemem we współczesnej globalnej gospodarce jest próba przeciwdziałania przekształceniu się kryzysu finansowego w kryzys gospodarczy nie tylko w jednym kraju czy w regionie, lecz na całym świecie. Jak wiadomo, kryzys finansowy wystąpi wtedy, gdy pojawi się jedna z trzech ewentualnych sytuacji gospodarczych, takich jak: run na banki (kryzys bankowy), atak na krajową walutę i jej siłę nabywczą (kryzys kursu walutowego) oraz wzrost oprocentowania obligacji w danym kraju (przekształcenie stabilnych aktywów w obligacje śmieciowe – kryzys długu publicznego).

Jeżeli udałooby się ograniczyć kryzys finansowy tylko do systemu finansowego, to nie byłoby kryzysu gospodarczego w kraju i później na świecie. W literaturze przedmiotu pisze się o takiej możliwości, ale historia gospodarcza świata XX i XXI wieku nie zanotowała ani jednego takiego przypadku. Stąd teoretycy nauk ekonomicznych poszukują przyczyn wywołujących przekształcenie się kryzysu finansowego w kryzys gospodarczy. Zauważyliśmy, że zbyt mało uwagi w gospodarce zwraca się na ryzyko systemowe, które jest w głównej mierze odpowiedzialne za kryzysy gospodarcze. Niniejsza monografia poświęcona jest właśnie temu fundamentalnemu problemowi współczesnej gospodarki światowej. Jest to – przynajmniej – śmiałe przedsięwzięcie, ale realne. Dla realizacji naszych celów przyjęliśmy proste określenie systemu finansowego, jako części systemu ekonomicznego, który pozwala na krążenie pieniądza w gospodarce. Chcemy tu wyraźnie podkreślić, że system finansowy można definiować w bardzo różny sposób, ale jeżeli np. w Polsce w skład systemu finansowego wchodzi 10 grup podmiotów, to przedstawienie jednej definicji systemu finansowego, która zadowoliliby wszystkich, jest praktycznie nie do zrealizowania. Oczywiście rozważając w monografii różne aspekty systemu finansowego, będziemy podaną powyżej roboczą definicję systemu finansowego uzupełniać o różne elementy, ale nigdy nie będą te uzupełnienia zaprzeczać przyjętej formule, że **system finansowy jest częścią systemu ekonomicznego, który pozwala na krążenie pieniądza w gospodarce.**

Celem naszej pracy jest zobrazowanie możliwości zarządzania ryzykiem w polskim systemie finansowym. Realizacji tego celu służy przedstawienie zwłaszcza mapy ryzyka w systemie finansowym Polski 2015+, poprzez wskazanie jego szerokich ram instytucjonalno-rynkowych, zasad i możliwości ekspozycji na ryzyko oraz rozpraszania ryzyka. Przyjęliśmy hipotezę, że zarządzanie ryzykiem w polskim systemie finansowym jest możliwe i konieczne przy wypełnianiu zasad właściwie określonej polityki mikro- i makroekonomicznej, zdolnych do zapobiegania narastaniu ryzyk systemowych. Z punktu widzenia państwa winno się to odbywać poprzez konsekwentne i sprawne realizowanie dobrze zaplanowanej polityki publicznej, ukierunkowanej zwłaszcza na politykę fiskalną oraz politykę pieniężną. Z punktu widzenia gospodarstw domowych i przedsiębiorstw winno być rozumiane jako zdolność do poznania ryzyka codzienności, żeby w sposób umie-

jętny i przy niższej asymetrii informacji podejmować działania planistyczne, organizacyjne, kierownicze oraz kontrolne w danej aktywności społeczno-gospodarczej.

Oddana w Państwa ręce książka składa się z pięciu rozdziałów poprzedzonych krótkim wstępem i zakończonych wnioskami. W rozdziale pierwszym omówiono zarządzanie ryzykiem systemowym w państwie, prezentując podejście do tych procesów zarówno w sferze realnej, jak i regulacyjnej procesów społeczno-gospodarczych. Cennym uzupełnieniem jest zobrazowanie ryzyka podatkowego tak istotnego z punktu widzenia prowadzenia działalności gospodarczej i państwa – w ramach eliminacji luki podatkowej. Ryzyko i stabilność polskiego systemu finansowego zaprezentowano w rozdziale drugim. To tu zobrazowano politykę makro- i mikroostrożnościową wraz z oceną stabilności finansowej w Polsce. Uzupełnieniem i rozwinięciem tego rozdziału jest kolejny rozdział, tj. trzeci, który dotyczy ryzyka stabilności finansowej w perspektywie zarządczej. Omówiono w nim zasady skutecznego nadzoru w ramach podejścia systemowego. W kolejnych dwóch rozdziałach, tj. czwartym i piątym, przedstawiono aktualny wykaz ryzyka inwestowania w instrumenty finansowe, jak i ryzyka strategicznego inwestowania na giełdzie papierów wartościowych. Dużym walorem poznawczym z punktu widzenia inwestorów (lecz nie jedynie) jest przedstawienie praktycznych odniesień podejmowanych strategii w ramach ekspozycji na ryzyko.

Książka jest przeznaczona zarówno dla praktyków całego obrotu gospodarczego, zwłaszcza tych zainteresowanych rynkiem finansowym, jak i dla studentów studiów licencjackich, magisterskich oraz doktoranckich, którzy chcieliby poszerzyć swoją wiedzę z zakresu zarządzania ryzykiem w obszarze finansowym.

Mamy nadzieję, że niniejsza pozycja spełni oczekiwania Czytelników, dowodząc, że rozpraszanie ryzyka nie zawsze jest możliwe, a procesy i formy zarządzania nim powinny być poznane, żeby stanowić element codziennej aktywności podejmowanej w sposób co najmniej świadomy.

*Konrad Raczkowski
Marian Noga
Jarosław Klepacki*